

XIV.

ET FORSLAG TIL UDBREDELSE AF »EVANGELISK-CHRISTELIG PSALMEBOG«.

Af Henning Heilesen.

Da »Evangelisk-christelig Psalmebog« udkom i 1798, blev den omsendt gennem biskopperne til præsterne, ledsaget af en kancelliskrivelse, i hvilken der blev udtalt det ønske, at den »ved Lærernes fornuftige Forestilling strax eller efterhaanden maatte blive indført i Menighederne, uden at man dog vilde paalægge det som Pligt eller lade den autorisere ved et udtrykkeligt Kongebud¹«. Paa øerne blev salmebogen hurtigt indført; derimod gik det langsomt med dens indførelse i Jylland, saa at det 1811 ikke uden grund kunde siges: »Udenfor Sjællands, Lollands og Fyens Stift er Psalmebogen lidet eller intet kjendt og brugt²«. Den kraftige modstand, som »de stærke jyder« mellem Horsens og Vejle rejste mod den, bidrog til at forsinke dens indførelse i de jyske stifter. Dertil kom penge-krisen, som førte til statsbankerotten 1813, og landbrugs-

¹) Helveg: Den danske Kirkes Historie efter Reformationen, 2. udgave II 303.

²) Sammesteds s. 306.

krisen efter 1818; i disse aar turde man ikke paalægge menighederne den udgift at anskaffe nye salmebøger. Dette er baggrunden for det ejendommelige forslag til »Evangelisk-christelig Psalmebog«'s udbredelse, som meddeles nedenfor. Forfatteren, Johannes Andreas Lund, var født 1788 i Sigersted paa Sjælland og var siden 1822 sognepræst for Dollerup, Finderup og Ravnstrup sogne. I dette embede døde han 1832. Forslaget blev uden resultat. Den nyudnævnte biskop, N. E. Øllgaard, henlagde det og forsynede det mange aar efter med følgende paategning:

»Pastor Lund er død for meere end 20 Aar siden. Hvor lidt forstod den skikkelige, men svage Mand at dømme om Tider og Tilstande! Hvor lidet kjendte han til Det, han vilde skrive om, og kort — Skriveriet har vel sin bedste Plads blandt Curiosa!«

Dokumentet ligger den dag i dag i pakken Curiosa i Viborg bispearkiv i landsarkivet i Viborg. Det er et vidnesbyrd om anskuelserne hos en præst, der virkede i en egn, som altid har ligget uden for de store aandelige og kulturelle bevægelser og dengang laa endnu mere afsides end nu.

Nogle Bemærkninger angaaende Psalmebøger.

Kingos Psalmebog fra 1685¹, eller fra det endnu gjældende Rituals Tid, bruges endnu i en stor Deel af Provindsen Jydland, uagtet den evangelisk-christelige Psalmebog for mere end een Menneskealder siden² er udarbejdet og indført i mange Dele af Danmark, og bør vist med Hensyn til Nutidens Fordringer til Sprog, Tankegang, Versification og Poesie foretrækkes for den gamle Kingos, hvori det vel heller ikke kan nægtes, at enkelte skønne kraftige Psalmer kunne findes. Almuen hænger i Almindelighed ved det endog uforstaaelige Gamle, over hvilket man vel ikke kan forundre sig, da meget Nyt jo opfindes, som kun er Projectmagerie og bliver befunden at være snarere til Fordærvelse end til Gavn; det falder derfor vanskeligt nok at faae den evangelisk-christelige Psalmebog indført, da Bønderne

¹) Skal være: 1699.

²) 1798.

frygte for, at om kort Tid vil atter en Nye blive indført, især i vor Tid, da saameget Nyt baade i Aandens og Naturens Rige opfindes og prøves. Imidlertid turde vel Bekostningen forbunden med disse Psalmebøgers Indførelse til Brug ved Kirke-, Huus- og Skole-Andagt tillige være en virksom Anstødssteen for deres almindelige Brug, og i den Henseende forespørges, om ikke Regjæringen kunde paa en eller anden Maade lette disse Bøgers Anskaffelse for Uformuende, saaledes at det ikke skulle blive nogen virkelig Byrde eller Skat paa Landet. Ussing¹ i sin Kirkeforfatning² har, saavidt jeg erindrer, foreslaaet, at de gamle Kingos Psalmebøger kunde, efterhaanden som de bleve opslidte, erstattes ved de evangelisk-christelige, saa at efter 30 til 40 Aar vilde de sidstnævnte Psalmebøger være indført over hele Riget. Dette har maaske ogsaa været Regjæringens Plan, ved ikke at befale Bogens Indførelse; imidlertid har andre vigtigere Sysler bortdraget Opmærksomheden herfra, og Indførelsen af Psalmebøgerne har beroet paa vedkommende Præsters eget Tykke. Da der nu, som det synes, vækkes mere og mere Opmærksomhed for Religionen i det Hele, og der for nærværende Tid arbeides saa stærkt paa Eensformighed i Almueskolevæsenets Tilstand, kunde det vel heller ikke være i Utide at erindre tillige om nogen Eensformighed i Kirkevæsenet. Ønskeligt var det vel da ogsaa, at man fik et til Tidens Fordringer svarende Kirke-Ritual, Cyclus af befalede Texter til offentlige Taler o. s. v., men da dette griber ind i saa mange indviklede Omstændigheder, kunde man vel og nøjes med Forbedringer i enkelte Dele af Liturgien, for at ikke det Heles fuldkomne Forandring skulde foranledige samme ubehagelige Optrin, som i sin Tid den holsteenske Kirchenagende foraarsagede³. Bibelselskaberne, der have saa store Fortjenester af Christendommens Udbredelse over den hele Jord, kunde maaskee ogsaa bidrage noget til, at den evangelisk-christelige Psalmebog blev indført overalt i Fædrelandet, ved at anvende nogle af dets Fonds til An-

¹) Henrich Ussing, sognepræst for Ll. Lyngby-Ølsted, provst (1743—1820).

²) »Kirkeforfatningen i de Kongelige Danske Stater« (1786—89). I IV, 1, § 303 beskriver forf. en fremgangsmaade, hvorved paatænkte nye salmebøger kunde indføres med rimelig hensyntagen til forraadet af de ældre.

³) Generalsuperintendent Adlers »Agende« (1796), som paa grund af sin udprægede rationalisme vakte stærk modstand visse steder i Sønderjylland.

skaffelse af Psalmebøger for fattige Menigheder, som trængte dertil og ønskede Psalmebogen indført, da det jo rigtig nok falder mangan en fattig Familie besværligt at betale tvende saadanne Bøger, hvilket Antal i det mindste burde findes i ethvert Huus. Vel veed jeg, at Statuterne for Bibelselskabet ikke egentlig angaaer andre Bøgers Udbredelse end Bibelen, men da Bibelen nu vel maae antages at være for det meste udbredt i hele Landet, kunde det vel ikke være saameget hensigtstridende at anvende en lille Capital til ovenmeldte Formaal, eller og Tractatselskabet¹ kunde paatage sig saadant. Sl. Stistrup² har ogsaa legeret til de Kirker, hvori Messefald finder Sted, ikke allene Bibler og Huuspostiller, men ogsaa Psalmebøger, og ifald dette Legat, som ved Rescript af 10de Maj 1765 til daværende Missionscollegium blev bekjendtgjort og offentlig authoriseret, endnu eksisterer³, maatte da jo endnu Psalmebøger falde enkelte Menigheder tilgode. Naar saaledes Adgangen til at erholde Psalmebogen fra højere Vedkommendes Side blev lettet, burde da vistnok Almuens Modtvillighed til den ikke komme i Betragtning, da denne ogsaa mangengang ikke forstaaer at bedømme Bogens Brugbarhed eller Ikkebrugbarhed, og den heller ikke vil kunne beklage sig over forskellige Psalmebøgers Indførelse i Landet, da een og samme Bog nu har været brugt omtrent 150 Aar, hvorimod Kjøbstedmenighederne rigtignok i samme Tid have maattet anskaffe en nyere Kingos Psalmebog⁴. Dersom disse Bemærkninger maatte vække nogen Opmærksomhed for dette Fædrelands Anliggende, vilde jeg ansee mig derfor særdeles belønnet, paa hvilken Løn jeg desuden aldeles ikke har gjort nogen Regning.

Fallitzgaard⁵ den 6te Septbr. 1830.

J. A. Lund,
Sognepræst til Dollerup,
Finderup og Ravnstrup
i Viborg Stift.

¹) Stiftet 1820 af Bone Falch Rønne.

²) Legatstifteren købmand i Hobro Lauritz Christensen Stistrup (1692—1764).

³) Legatet eksisterer endnu.

⁴) Guldbergs salmebog indførtes i København 1781 og i alle købstæder i Danmark og Norge 1783.

⁵) Sognepræsten for Dollerup, Finderup og Ravnstrup sogne boede indtil 1870 i Falledsgaarde i Dollerup sogn (nu i Finderup).